И.П.И

Институт за пазарна икономика

Правосъдието

в политическите платформи

в контекста на

45-ото, 46-ото и 47-ото Народно събрание

доклад

АВТОР | Иван Брегов

ноември 2021

Изследването е изготвено с подкрепата на Фондация за свободата Фридрих Науман

Съдържание

1. Въведение 3

2. За важността на предизборните платформи и състоянието на политическия дебат 3

3. Какво обещават политическите партии и коалиции 7

3.1. ГЕРБ-СДС 7

3.2 ДПС за съдебната власт или съдебната власт за ДПС 11

3.3 БСП в света на БСП 13

3.4 Има такъв народ 14

3.5 Демократична България 16

3.6 Изправи се БГ! Ние идваме! 17

3.7 Продължаваме промяната 18

4. Заключение.....19

1. Въведение

В контекста на изборите за 45-ото Народно събрание от Правната програма на ИПИ представихме анализ[1] относно нерешените проблеми с независимостта на българската съдебна власт и отчетността на прокуратурата. Предложихме и концепция за отстраняване на дефицитите чрез изменения на Конституцията като за целта се позоваваме на общите стандарти и конкретни препоръки към българската държава от страна на редица международни експертни организации. Макар да е възможно предприемането на по-радикални мерки, разгледахме такива, които биха били постижими чрез консенсус в рамките на Обикновено Народно събрание. Представеното от нас изследване може да послужи на политическите партии и коалиции за един аргументиран предизборен дебат и последващи политически действия.

В месеца преди парламентарните избори за 45-ото НС направихме критичен прочит[2] на предизборните програми на основните кандидати за представителство в 45-ото Народно събрание в областта на правосъдието и борбата с корупцията. Уверихме се, че и в навечерието на парламентарните избори за 47-мо НС проблемите остават нерешени, а партиите и коалициите, с едно изключение, залагат основно на програмите си от пролетта на 2021 г.

Вярваме, че с представянето в обобщен вид на политическите възгледи на кандидатите бихме постигнали две важни начинания: да бъдем в помощ на българските граждани при упражняване на избирателните им права, както и да оставим трайна памет за обещаното, съответно, изпълненото при упражняване мандата на парламентарно представените партии в Парламента и в рамките на изпълнителната власт.

2. За важността на предизборните платформи и състоянието на политическия дебат

Проблемите на българските съд и прокуратура са основни за обществото през последните 30 години. През 90-те, а след това и в началото на века, политическите процеси по

[1] Достъпен тук: ИПИ, ***Основания за възобновяване на конституционния дебат относно съдебната власт в България***, март 2021, https://ime.bg/var/images/1_IME_Analysis_Constitution.pdf

[2] В изследването са разгледани политическите програми на представените в 45-ото и 46-ото НС партии и коалиции както и на партиите и коалициите, които според социологическите проучвания имат потенциала да преминат изборната бариера и да бъдат част от състава на 47-мото НС. Статия на автора за непопадналите в предметния обхват на доклада ВМРО е достъпна тук: ИПИ, ***Предизборните възгледи за сектор Правосъдие в програмите на ДПС, БСП и ВМРО***, март 2021 г., https://ime.bg/bg/articles/predizbornite-vyzgledi-za-sektor-pravosydie-v-programite-na-dps-bsp-i-vmro/ . Предложеното от ПП „Воля" е между драматичното и комичното, а от НФСБ остават верни на традициите си и нямат предизборни възгледи в областта на правосъдието, поради тази причина не се ангажираме с представянето им.

присъединяване на страната към НАТО и ЕС стимулираха поне привидно политиците ни да бъдат по-активни, в това число и по въпроси като равенството на гражданите пред закона, зачитане на човешките права, обезпечаването на добра среда за живот и инвестиции, немислими без независими съдилища и работеща прокуратура. Към ден днешен тези важни теми станаха жертва на договорки на високо политическо и международно ниво, но от друга страна като общество се убедихме, че за трайна вътрешна промяна е необходима основно нашата воля като граждани. Само постигнатото със собствени обществени усилия може да бъде неотменим напредък. Затова преди да се възползваме от избирателното си право следва да направим информиран избор. Както във всички изборни надпревари проблемът **не е в това какво обещават** кандидатите на парламентарните избори, **а как предвиждат да го постигнат**. На основание аргументите и конкретиката на обещанията можем да проверим сериозни и изпълними ли са твърденията им.

Практиката дотук показва, че след като отминат изборите партиите често пъти изоставят заявеното в предизборните програми, не обвързват парламентарното си поведение с него, а и гражданите нямат навика да изискват отчетност за действията на своите избраници. След още някакво време предизборните платформи биват свалени от публичното пространство и така проследимостта на обещаното става непосилно усилие, а това благоприятства късата политическа памет на обществото ни и обуславя поредица нерационални избори.

Социологическите прогнози от есента на 2021 г. предвещават отново фрагментиран парламент с множество партии. Именно в такава ситуация предизборните платформи могат да послужат за ориентир какъв би могъл да бъде пътят за коалиране и, колкото и задкулисен да е политическият живот в страната, да укажат коя партия от какви позиции се е отказала или приела в името на властта.

Състояние на политическия дебат

Съдебна власт

От последните мащабни законодателни действия в полза на реформирането на съда и прокуратурата изминаха пет години като действията по изменение на Конституцията от 2015 г. и логическото тяхно продължение – ревизията на Закона за съдебната власт от 2016 г. останаха идейно незавършени. А за изминалото време оттогава с поредица решения на Конституционния съд и с поредица изменения отново на ЗСВ постигнатото бе обезсилено в мандата на 44-то НС. Членовете на Висшия съдебен съвет също постигнаха негативна синергия – на висшите постове бяха подбрани „правилните" ръководители, а конкурсната система за

назначаване и повишаване на съдиите ефективно беше блокирана. Така се постигна вътрешна апатия за реформа в самите професионални среди. Съществуващият модел на функциониране на съдебната власт практически обезпечава пълна липса на възпиране между трите клона на властта, подчинението на съда осигурява произвол на изпълнителната власт. Липсата на ефективно наказателно преследване от страна на прокуратурата отново над изпълнителната власт на практика се свежда до „нека взаимно да не се закачаме, а да си помагаме" във вреда на обществения интерес. Същевременно се допуска да бъдат „удряни" неприятните и критични към властта лица, бизнеси, медии и т.н., което води до институционално разложение.

Антикорупция

Корупцията е хронично заболяване на властта. Укоримостта на корупцията произтича не само от това, че някой „е взел едни пари", а от последиците от това – невъзможността държавните институции да функционират законосъобразно и в интерес на гражданите. А и корупция не е само някой да „свие едни кинти". Това е дребният пример. Далеч по-страшно е, когато цели системи остават блокирани заради личен интерес, като например данъчната администрация, правосъдието, държавният одит за това как биват харчени бюджетни средства, изобщо тези, на които стъпва държавността. На практика корупцията в България е държавна политика, при която високите етажи насърчават ниските нива, а те съответно са длъжни да събират и отчисляват нагоре по веригата. Така добросъвестният чиновник не бива поощряван, а наказван и държавните системи последователно се попълват с удобни, а не със способни кадри. Това утвърждава модел, при който гражданите със законосъобразно поведение не получават дължимото от държавата, а в случай на административна услуга или достъп до правосъдие именно държавата е срещу тях, а не в тяхна подкрепа. Закономерно, като краен резултат никой не вярва в държавата и в това, че тя може да осигури защита или благоприятна среда на своите граждани.

Правна дефиниция на корупцията няма, но по признаци тя се доближава най-силно именно до подкупа - когато едно лице, упражняващо власт, използва положението си, за да набави за себе си или другиго недължима облага. В България борбата с корупцията основно се води по два пътя – единият чрез наказателно преследване на редица т. нар. корупционни престъпления. Тази задача се пада на МВР и прокуратурата. И тук отново опираме в това доколко състоянието на МВР и прокуратурата обезпечават качествено разследване и предаване на съда.

Вторият начин за борба с корупцията е чрез:

- анализ на източниците на корупция;
- събиране на информация за имущественото състояние на лица, заемащи висши държавни длъжности, чрез преглед на декларираната собственост, доходи и задължения;
- установяване на наличие на конфликт на интереси отново за лицата на висши държавни длъжности;
- отнемане на имущество, определено като незаконно придобито.

Всичко това е доверено на КПКОНПИ, но и тук проблемът е, че тази институция е под пълен политически контрол – законът урежда председателят ѝ да се избира от силните в парламента управляващи, а механизми за контрол липсват. Избирателното прилагане на закона и тук се превърна в принцип.

Затова можем да твърдим, че и КПКОНПИ, и прокуратурата към момента пазят политическите върхове и преследват опонентите на управляващите.

Общото състояние на политическите платформи

Въпреки създаденото опозиционно напрежение от протестите през 2020 г. основните политически претенденти се представят неубедително. БСП са публикували визията си и тя е повече от хилава в областта на правосъдието и борбата с корупцията. Дали си оставят пролуки за удобно коалиционно договаряне с противниците на каквито и да е реформи, можем само да предполагаме. ГЕРБ, от цялото си съществуване, за пръв път нямат заявен политически манифест, така че властовите им амбиции на практика ще се свеждат до политики извън протестния фокус – независимо функциониращо правосъдие и минимизиране на корупционните прояви. Публикуването на детайлна предизборна програма по въпросите на правосъдието би могло и да се счита като неизпълнено дотук за близо 10-годишното им управление. Заявеното от ДПС е лаконично и без конкретика.

От неучаствалите в последния трайно работещ 44-ти Парламент, партии и коалиции „Изправи се БГ! Ние идваме!", „Демократична България" и „Продължаваме промяната" заявяват убедителни програми, които заслужават особено внимание. „Има такъв народ" редуват рационални с откровено опасни предложения в областта на правосъдието.

Тематично проблемите са същите – въпросите относно независимостта на българския съд и отчетността на прокуратурата остават нерешени и именно в това следва да се търси

основанието за възобновяване на обсъжданията и търсене на решения. А промяната, в резюме, трябва да се изразява най-малко в следното: разграничение на конституционно ниво на мястото и ролята на съда и на прокуратурата. Съдът следва да получи гарантирана независимост поне чрез намаляване на политическата квота във Висшия съдебен съвет, който избира председателите на съдилищата и оценява, наказва и повишава съдиите. Трябва да бъде засилен общественият надзор върху дейността на прокуратурата, да се гарантира по-голямата независимост на редовите прокурори чрез редуциране влиянието на главния прокурор и да бъде постигната обективността на прокуратурата по обвинителната ѝ функция, в това число и в успеваемостта на произведените обвинения в съда. Независимостта на прокуратурата следва да се разглежда в контекста на защитата на публичния интерес и по-близо до автономията.

Упражняващите законодателната власт могат да бъдат заставени да извършат необходимите промени единствено под легитимната принуда на българските граждани – само по този начин биха могли да бъдат събрани нужните 180 парламентарни гласа за постигане на необходимата реформа на конституционно ниво. Такова усърдие предполага сериозна политическа отговорност и добра коалиционна култура по базисни обществени въпроси.

3. Какво обещават политическите партии и коалиции

3.1. ГЕРБ-СДС

„Искаме българските граждани да усетят, че има върховенство на закона и видими резултати в борбата с корупцията. Гражданите искат институциите да работят бързо и да прилагат закона еднакво за всеки". Това са предизборните твърдения, с които ГЕРБ[3] започва предизборната си платформа в областта на правосъдието и борбата с корупцията (виж тук, стр. 104 и сл.). Ако човек не познава последната декада от историята на България би си помислил, че ГЕРБ са особено амбициозни по устройствените за съдебната власт въпроси и току-що са се устремили към властта в страната.

Предизборната платформа на ГЕРБ в областта на съдебната власт е смесица от два елемента – твърдения за постижения и предложения за реформи, всичко това без елемент на самокритика, отвъд конкретиката на фактите и съвсем не без откровени неистини като тази че

[3] Пълен текст на предизборната програма на ГЕРБ-СДС е достъпна на посочения линк, на стр. 104 и сл. са засегнати въпросите за съдебната власт и борбата с корупцията: https://www.gerb.bg/files/useruploads/-%D0%93%D0%95%D0%A0%D0%91.pdf

„Със старта през 2020 г. на Единната информационна система на съдебната власт се постигна пълна дигитализация във всички съдилища”(стр. 23).

Какви са основните проблеми

Ако трябва да определим от какво има нужда българското правосъдие – от въздух. Откакто правителствата на Борисов, подкрепяни от плаващи мнозинства, упражняват властта българският съд още по-осезаемо се задушава от политически и икономически зависимости. Българските прокурори работят в среда на особена професионална потиснатост – отвътре от системата гласове за проблеми и необходими преустройства не се чуват отчетливо. Самият факт, че ефективното разследване на публично скандални случаи като Янева-гейт, Цум-гейт, Апатртамент-гейт, Барселона-гейт и т.н. се провали, е показателно – място за професионална самоиницивност няма, макар и законът да насърчава това. Правилата са по-скоро двулико оръжие за наказания – за несъгласните с властта хора и бухалка за присвояване на бизнеси – историите с Емилиян Гебрев, Сашо Дончев и Осемте джуджета са показателни.

По основните въпроси на съдебната власт, българската държава е долу-горе там, където НДСВ и Тройната коалиция я оставиха преди приемането в ЕС. Плахите конституционни изменения от 2015 г. имаха потенциала поне минимално да подобрят средата, но съдебната коалиция ГЕРБ-ДПС-БСП избра „правилните хора” за членове на ВСС през 2017 г., които в приложението на закона подмениха замисъла, а и се погрижиха положителните изменения в ЗСВ да бъдат неутрализирани. Иначе съдебният съвет е разделен на две колегии, вотът на всеки член на съвета е видим, но членовете му действат по волята на партийните централи. За сравнение – на България ѝ предстои да изпълни международни препоръки, които Румъния е приела в Конституцията си само преди едни 20 години. Иначе ГЕРБ отбелязват в платформата си „Работихме в сътрудничество с Европейската комисия, Венецианската комисия…”. Работата се свежда до подмяна на препоръките и приемане на псевдо решения като вече отмененото от Конституционния съд институционализиране на фигурата на „надглавния” прокурор (прокурор по разследването на главния прокурор и неговите заместници).

В институционален план разпадът има други измерения – законодателният процес е на критично ниско равнище, с оглед практиките на 44-то НС, законите се пишат прибързано и немотивирано, парламентарен контрол и отчет отсъстват. Тези процеси стигнаха дотам да бъде жертвана политически настоящата Конституция през есента на 2020 г.

Автентичната съдийска организация, идеен център на исканията за реформа с цел независимост на съда Съюза на съдиите в България бе обезсилена чрез редица законодателни прийоми в Закона за съдебната власт като нарочно декларираме на членството с цел членски

отлив. Нейните разпознаваеми членове и лидери или са обект на дисциплинарни проверки и наказания (М. Тодорова), или когато се явят на конкурси за председатели на съдилища ВСС оставя съда без председател само и само, за да не избере член на ССБ (казусите на Н. Куцкова и Й. Дамаскинов).

ГЕРБ поощри създаването на имитация на автентичната съдийска организация, а неин председател до съвсем скоро бе заместничката на Владимира Янева от Янева-гейт.

Прокурорската асоциация е мъртво съгласна с всичко. Съсловната организация на следователите е в същата позиция. Дори по времето на Филчев имаше няколко центъра на съпротива от това съсловие, немислими днес.

Спорно е дали ГЕРБ тук е солов играч или с ДПС споделят ресурс и отговорност, но фактът е този – няма висок пост в съдебната власт, на който да стои лице, ползващо се с легитимно доверие в системата и в обществото (Лозан Панов, като председател на ВКС е изключение, което да затвърди правилото). А множеството изменения на Закона за съдебната власт в периода 2016-2018 потвърждават идейната близост, единомислието и единодействието между двете инак уж опозиционни партии.

Какво от ГЕРБ твърдят

„В изминалите 4 години реформите бяха насочени към гарантиране на бързо и справедливо правораздаване и правоприлагане.” Реално съвсем не е така. За да бъде бързо правосъдието е необходимо умерено натоварване на редовите съдии и прокурори и непротиворечиво законодателство. Приемането на закони в посочения период бе пародиен цирк, президентското вето никога не е било по-силно и по-умело употребявано, превръщайки се в доказана необходимост. За справедливостта на актовете на съда се изисква среда, в която системата да се почиства от непочтените и да въздига професионалистите и високите по нрав. И Инспекторатът към ВСС и ВСС на практика поощряват обратното, а за илюстрация можем да споменем казуса с разпределението на делата и конкретно на едно от делата по случая КТБ в Софийския апелативен съд.

„В изпълнение на ключово решение на Европейския съд по правата на човека въведохме механизъм за разследване на главния прокурор и неговите заместници.”(тази мантра се повтаря на няколко места в програмата) – ако има абсолютна неистина като стойност или крайна лъжа – то това твърдение е именно това. ГЕРБ направи всичко възможно да не изпълни препоръките на решението по делото на ЕСПЧ „Колеви срещу България”. В политическата си програма ГЕРБ твърдят, че са обезпечили независимост на невиждания нов вид „прокурор по разследването на главния прокурор”, а целта е да се постигне отчетност и независимо

разследване на самия главен прокурор в случай на съмнение за извършено от него престъпление. България е под засилено наблюдение на Съвета на Европа относно проблемите с независимостта на съда и неефективността на прокуратурата, а конкретното разрешение с „надглавния прокурор" бе отменено от Конституционния съд, а от ГЕРБ не са си направили труда да коригират това в програмата си (виж стр. 104).

Авторите на предизборната платформа са на мнение, че са консолидирали антикорупционното законодателство за „по-високи резултати в борбата с корупцията по високите етажи на властта". Реално новият закон за КПКОНПИ е логически непоследователно обединение от действало преди това законодателство. Правното положение на самата КПКОНПИ поставя Комисията в политическа зависимост от парламентарното мнозинство, липсват и конфискационни производства и осъдителни присъди срещу лица от високите етажи на властта.

Какво ГЕРБ обещава в предизборната надпревара

Определено намеренията на ГЕРБ за изменения на Конституцията, намерили проявление и в необмисления проект от лятото на 2020 г., намират проявление в програмата им. От ГЕРБ се заявяват дори като търсещи консенсус за конституционни промени. Паметта за такъв тип категорични политически действия изисква да припомним, че при последните намеси в КРБ през 2015 г. Борисов дори не остана в Народното събрание при обсъждането и гласуването. В случай все пак, че консенсусът бъде постигнат се предвижда премахване на пленума на ВСС и разделянето му на два отделни съвета – Съвет на съдиите и Съвет на прокурорите и следователите. В съдийския ще се намали политическата квота. Съдиите ще избират председателите на върховните съдилища. Това предложение е най-здравият елемент от предизборната им платформа и можеха спокойно да напишат само него, за да заявят позиция.

Какво обаче са стратегиите им в най-болното място – прокуратурата? Прокурорите ще се радват на собствен съвет, който да излъчва сам главния прокурор. Запазването му обаче по образа и подобието на сега действащата прокурорска колегия ще утвърди всевластието на главния прокурор, който държи в зависимост всички останали членове на органа, излъчени от прокурорската квота. Казано накратко – реформата на прокуратурата остава затворена страница.

Стремителни сили ГЕРБ ще вложи в „надграждане на електронното правосъдие". Любопитно ще е да разберем каква ще е тази надстройка след като въвеждането на базата или се отлага или тя не работи, а съпротивата от юридическите среда за постигнатото дотук е неудържима.

Да припомним само отказа на съдиите от ВКС да работят с ЕИСС и изразеното становище от ВАдС, с което адвокатурата също се обяви срещу ЕИСС в настоящото ѝ състояние.

„Ще бъдат периодично прилагани изградените вече механизми за оценка на удовлетвореността на гражданите и бизнеса от достъпа до правосъдие. Това ще става чрез обективно и професионално извършване на проучвания на общественото мнение." Такъв тип действия си струват усилията, но резултати до този момент не са известни. Докато управляват ГЕРБ твърдят, че проблеми в съдебната власт няма, няма и корупция. Когато отидат на избори говорят за решения на проблеми по тези теми.

Гражданите да очакват съвсем скоро промени още в областта на несъстоятелността, борбата с корупцията, ускореното наказателно производство и ПОС терминали по касите в аналоговото МВР както и много камери за наблюдение.

А сега да си припомним щрихи от предизборната платформа на ГЕРБ от 2017 г.: „Деполитизиран и прозрачен избор на нов Висш съдебен съвет", „изработване на нова конституция на страната", „Продължаване на борбата с корупцията", „електронното правосъдие". В опозиция ли беше тази партия? ГЕРБ каквото обещае го обещава докато може.

В заключение за предизборната платформа на ГЕРБ по темата правосъдие

Всъщност няма значение с какво ГЕРБ се ангажират в областта на правосъдието, важно е какво ДПС ще решат да изпълнят от това. Още през 2015 г. ГЕРБ изгуби облик на активен политически играч, на който може да се има вяра в тази област, действията след това затвърдиха. А самият образ на Борисов, въздаващ правосъдие, се построи именно за сметка на авторитета на българския съд.

Всички посочени обещания в предизборната програма на тази партия, за да намерят реално изпълнение, искат или нов лидер, или нови лица или чисто минало. Нито едно от трите го няма у ГЕРБ – в листите им са основно стари и познати лица. Лидерът на ГЕРБ е показал, че правосъдието не му е приоритет, напротив – през цялата си политическа кариера внушава неприязън към съдебната власт и в частност към съдиите. Въпреки действащ министър на правосъдието и втори по съдебната реформа – Ахладова и Захариева – България е с изтекла и неотчетена стратегия за съдебна реформа.

3.2 ДПС за съдебната власт или съдебната власт за ДПС

С коя от доминиращите политическия живот през последните 30 години партии да се продължи прегледът е труден избор. За начало, наблюдението над процесите у нас в областта

на правосъдието подсказва, че ДПС е факторът, който има най-силно политическо и икономическо влияние в инак независимата съдебна власт. Повод за такова твърдение дават два аргумента. Първият – срещу кадрите на ДПС прокуратурата не е известно да упражнява законовите си правомощия, а когато го прави им плаща обезщетения от джоба на данъкоплатците (Христо Бисеров е последният пример); вторият аргумент е споделеното от председателя на ВКС и от един от бившите председатели на Софийския районен съд – високите назначения са ставали след срещи с депутат от тази партия.

При ДПС заявката за управление и добро парламентарно представителство има характера на манифест – макар по телевизионни студия активисти на партията да показват на камерите, по техните думи, програма от 75 страници, която обаче не е публично достъпна и никой не може да верифицира нейното съществуване. В програмната им декларация за парламентарните избори за 45-ото НС България е водородна и зелена, хем е с ускорено развитие, хем е догонваща икономически страна, а правосъдието просто го няма. Намира се едно изречение от едностраничната им гръмка платформа[4]: „Върховенство на закона – гарантиране правата и свободите на всеки български гражданин, независимост на властите, свобода на информацията и медиите, пълен синхрон със законодателството на ЕС". В изборите от юли 2021 г. политическите възгледи на ДПС са сведени до рекламна листовка[5]. В контекста на последните предстоящи избори за парламент, няма дори и листовка.

Ще припомним, че от Движението определено бележат прогрес в грижата си за правосъдието. През 2017 г. платформата им в тази сфера съдържаше: „Ускоряване на процеса на вземане на решения по обжалванията на инвестиционни решения, чрез създаване на капацитет в съдебната система чрез допълнително бюджетно финансиране и промяна в съответните процесуални закони". Пълните предизборни безсмислици не попречиха на ДПС да бъде законодателен фактор в 44-то НС.

Колкото малко и неясно да обещаха през 2017 г., очевидно е, че много постигнаха сàмо от Движението. В 43-то и в 44-то НС ДПС бе твърдият коалиционен партньор на ГЕРБ. Подготвиха оправдания на ГЕРБ, за да бъде бламирана една част от конституционната реформа през 2015 г. и свършиха чудесно тази си задача с партията АБВ на Георги Първанов и Румен Петков. Но силата на ДПС пролича също и в разформирането на Закона за съдебната власт в мандата на 44-то НС. Там тогавашният председател на Правната комисия и последващ министър на правосъдието Данаил Кирилов не смогваше да предлага текстове, които да заситят удовлетворението на Хамид Хамид и компания в Правната комисия. ДПС и ГЕРБ, пред

[4] Виж тук: https://www.dps.bg/elections/izbori-2021-4april/programa.html
[5] Виж тук: https://www.dps.bg/images/webdesign/47_21_17-PARLAMENT_DIPLYANA-PRINT_.pdf

безучастното поведение на БСП и покорството на всичките присвоили си твърдението, че са патриотични формации, решиха кои кандидати за членове да бъдат избрани в съдебния съвет през 2017 г. Така този осми състав на ВСС направи избора на Иван Гешев за главен прокурор възможен. Каквото ДПС искаше постигна, а през 2021 г. и следователите избраха фаворит на ДПС във ВСС, самоуправлявайки се. И това ако не е надмощие и влияние при пълна „независимост на властите"…

3.3 БСП в света на БСП

Този път БСП определено се измъкна от мантрата от времето на предишния си председател Михаил Миков, възприета и на изборите през 2017 г., която гласеше, че не устройството на съдебната власт, а процесуалните закони лежат в основата на проблемите в съдебната власт. Това идейно клише направи възможен прехода и траен застоя в областта на правосъдието като бе и любима „дъвка" на де що има номенклатура в съда и прокуратурата. Тази линия не е откритие на БСП, тя е водеща от средата на 90-те години, като доведе до отмяна на трите основни процесуални закона – ГПК, АПК и НПК, и приемането на нови, с което обаче фундаменталните проблеми не намериха разрешение. От това реално не последва чувствителна промяна, тъй като останаха кадровите проблеми, тоест удобните за властта лица, които да прилагат „новите" закони.

В програмата[6] на БСП от април 2021 г. не липсват попадения - например „преодоляване на критичното положение, при което корупцията се е превърнала в технология на управление". Предизборните цели на БСП са многопосочни, започват от това „да се спре натискът на битовата престъпност върху цели райони и населени места в страната" до „нова полицейска карта" с постоянни постове на жандармерията в отделни населени места.

Този път БСП не пропуска да отбележи премълчаваните инак проблеми със статуса на главния прокурор и липсата на каквато и да е отчетност, безрезултатната и абсолютно неясно на какъв принцип работеща КПКОНПИ, имащите характера на извънредност специализирани съдилища и същевременно работещите при свръхнатовареност редови съдии и т.н. От редовно представените без прекъсване в НС от 1989 г. насам партии единствено БСП са преработили, макар и малко, почти само визуално, предизборната си платформа[7] от пролетта на 2021 г. За изборите за 47-мо НС откриваме същите тези.

---

[6] Налична тук: https://bsp.bg/files/predizborna-platforma.pdf

[7] Виж актуализираната платформа на БСП тук: https://bsp.bg/predizborni_prioriteti/vyrhovenstvo_na_pravoto.html

Идентифицирането на познати проблеми от страна на БСП е лишено от последователност на стъпките и конкретика на предложенията. БСП изявяват желание за промяна, но като да не знаят как и да нямат възможност да я осъществят. А такъв тип поведение едва ли е случайно – ангажира избирателя и все пак оставя пролука за преговори с тези, които държат реалните позиции в съда, прокуратурата и всевъзможните антикорупционни скъпи дрънкулки. А от това най-притеснени следва да бъдат в ГЕРБ – ако цялата безконтролна репресивна машина, изградена от партията на Борисов, попадне в ръцете на БСП и ДПС и се обърне срещу ГЕРБ, то те ще усетят ефекта от собствената си работа и управление.

На БСП не ѝ липсваха смели ходове в Правната комисия на 44-то НС, но един Крум Зарков съдебна реформа не прави, ако зад него не стои ръководството на БСП и единното поведение на бъдещата парламентарна група. Осъзнатата позиция за закриване на специализираните съдилища и прокуратура и обвързването на антикорупционната комисия с нормативната рамка на ЕС е важна заявка, но без ясно дефиниран механизъм как това да се постигне едва ли можем да очакваме резултат. А както видяхме от работата на 46-ото НС именно депутатите на БСП провалиха заседанията на Правната комисия, посветени на закриването на специализираните съдилища и прокуратура. Вероятно отново предстои многопартиен парламент, в който, ако претендира да е алтернатива на ГЕРБ, БСП ще трябва да търси работещи коалиционни мнозинства по въпросите на правосъдието. В програмата им обаче подобни стратегии не се откриват, няма ясна позиция по това биха ли подкрепили продължаване на конституционния дебат и необходимите изменения, каквато заявка президентът Радев недвусмислено заяви. В това отношение като че ли съществуват няколко БСП-та – безличното на Корнелия Нинова, малцинствено реформисткото на депутати като Крум Зарков и Явор Божанков и силно опозиционно изявеното на Радев. Кое от тях ще се прояви в 47-мото НС не можем да узнаем от предизборната им платформа.

3.4 Има такъв народ

Анализът на предизборните програми на т.нар. протестни партии показва по-сериозно отношение към написаното от тях за разлика от представените в 44-я парламент. Разбира се, тук основният въпрос е с какви политически ходове обещаното би станало изпълнимо. Парламентарният живот на кратките парламенти от лятото на 2021 г. показа неубедителни възможности за търсене на партньори, особено от партията на шоумена Трифонов. Длъжни сме да отбележим, че зад новите политически образувания стоят и разпознаваеми от

предишни управленски формати лица и това не им дава право да се афишират като необременени от властта, какъвто е случаят с Мая Манолова и Атанас Атанасов.

От партията начело с комика Слави Трифонов обещаното засяга основните проблеми в областта на съда и прокуратурата като е кратко представено и срочно обвързано в няколко направления и напълно непроменено от изборите през април 2021 г.:

- относно устройството на Висшия съдебен съвет (ВСС) – на практика се предвижда разделянето му на два отделни органа за прокурори и съдии, като в съдийския следва премахване на квотата на Народното събрание и прокуратурата. С такъв тип действие би се постигнал стандартът въпросите на съдиите да се решават от съдии. На практика обаче е необходимо, макар и миноритарно, в самия съдийски съвет да има и външно за професията им представителство, за да бъде избегнато самоизолирането на тази част от системата. Този риск остава неотчетен от „Има такъв народ“ при все, че е широко известен вече не само в правните среди;
- относно Прокуратурата – заложено е извеждането ѝ от съдебната власт в изцяло отделен независим орган и създаване на прокурорски съвет. Актовете на прокуратурата следва да подлежат на съдебен контрол. Главният прокурор ще бъде избиран пряко от населението, а освобождаването му трябва да бъде обвързано с „работещ механизъм за прекратяване на правомощията му” – конкретно какъв не е изяснено;
- относно съда – и тук е осъзнат огромният „принос“ за българското общество на специализираното правосъдие и прокуратура и поради това от „Има такъв народ“, наред с БСП, „Демократична България“, „Изправи се БГ! Ние идваме” и „Продължаваме промяната”, предлагат закриването им. С оглед отделянето на кариерните въпроси на съдиите в отделен съвет промяна е заложена и в начина на избор на председателите на ВКС и ВАС.

Като цяло в платформата на „Има такъв народ“ са налични предложения, които са обвързани с основните дефицити на българските съд и прокуратура и се предлагат прилични решения. Но като че ли над това ново политическо образувание тегнат обещания от шоуменския период, които нямат адекватно нормативно покритие. И ако Слави и сценаристите не се разделят с някои налудничави идеи биха били доста вредни за крехките демократични достижения в България. Разбира се, не липсват и идейни недоразумения като „Създаване на независим Инспекторат за контрол ***на ВСС*** и Прокуратурата”. Ако българската прокуратура следва да не бъде част от съдебната власт, както от ИТН твърдят, уместно би било да се създаде инспектиращ дейността ѝ орган. Но лишено от смисъл е да се натворяват още държавни органи

и то такъв, който да упражнява контрол над администраращия въпросите на съда ВСС. Ако дори малко правна дълбочина бяха вложили от ИТН, освен да вземат популярните реформистки тези, биха разбрали, че е нужен контрол над ВСС единствено чрез процедура за отзоваване на членовете му.

Както видяхме от живота на 45-ото и 46-ото НС, ИТН не дадоха никакъв облик на предизборните си намерения – критично малко законопроекти, нито един, от които по съществото на проблемите в областта на съдебната власт и антикорупцията.

3.5 Демократична България

Може би това е коалицията, подготвила най-задълбочена предизборна платформа в областта на правосъдието и борбата с корупцията. Настоящата програма на ДБ повтаря изцяло тази от изборите за 45-ото и 46-ото НС. И това е разбираемо предвид дълбочината, с която са изследвани проблемните сфери и предложените решения за това. Но няма как и да е иначе след като единият от партньорите в коалицията, „Да, България“, възникна именно като прореформистка за правосъдието партия. Всяка от мерките е разгледана с оглед на идентифицирания проблем, предложени са краткосрочни и средносрочни решения като вместо стремеж за свръх нормативна регулация се предлага дерегулация по отделни сектори.

Основните предложения се свеждат до:

- ВСС и устройството на съда: „Радикална съдебна реформа, гарантираща независимо и справедливо правосъдие, като се реформира Висшият съдебен съвет, който да остане административен и кадрови орган само за съдиите.”. По този начин от ДБ предвиждат пряко изпълнение на многогодишните и станали и многобройни препоръки към устройството на съдебната власт в България. Председателите на ВКС и ВАС, според ДБ, би следвало да се предлагат от общите събрания на съдиите на двете съдилища и да са действащи съдии в съответния съд към момента на избора като по този начин се предотврати спускането на заслужили политически дейци на ключови постове. И в тази платформа специализираните съдилища и прокуратура подлежат на закриване. КПКОНПИ по сегашния ѝ модел следва да бъде също ликвидирана;
- прокуратурата и главния прокурор - самостоятелен Прокурорски съвет, доминиран от представителите на парламентарната (обществената) квота като гаранция срещу концентрацията на власт в институцията на главния прокурор. Мандатът на ГП, от своя страна, следва да бъде намален от 7 на 5 години, а изборът и освобождаването му се

уреждат като процедури, гласувани с квалифицирано мнозинство от Народното събрание при участие и на Конституционния съд или президента.

Идеите на Демократична България показват желание да се въвлекат максимално широк кръг институции, за да се преодолее настоящият модел, при който силно мнозинство в НС или силни скрити мнозинства държат съдебната власт в зависимост. Безпристрастността изисква обаче да припомним, че единият от партньорите в коалицията, а именно ДСБ, не е останал пасивен през годините в парламентарните скрити договорки. Кариерата на Филчев като главен прокурор може да тежи на създателите на ДСБ. В процедурата за избор на инспектори в ИВСС през 2012 г. от 41-вото Народно събрание ДСБ, като елемент от Синята коалиция, взе участие не само в гласуването, но и в разпределението.

Подходът на ДБ в 46-ото НС доказа, че политическите им обещания не са напразни – те бяха дейни и предложиха детайлни законопроекти в изпълнение на платформата си. Конкретно внимание заслужава проектът[8] на ДБ за изменения на ЗСВ, с които се предвижда промяна в организацията на ВСС – да остане постоянно действащ орган, но членовете му съдии, прокурори и следователи да не прекъсват упражняването на юридическата си професия. В тази част идеята печели подкрепа, така излъчените от самата система няма да скъсат връзката с реалните проблеми, които тревожат колегите им. Останалата част на предложението обаче – да бъде разпуснат настоящият състав на съвета предсрочно може да се разглежда критично – подобен похват ще бъде ползван от всяко следващо парламентарно мнозинство, за да уязвява неудобен за него състав на съвета.

3.6 Изправи се БГ! Ние идваме!

На тази коалиция не ѝ липсва също устрем за радикални преустройства на законово и конституционно ниво относно съдебната власт. И тук актовете на прокуратурата следва да бъдат съдебно обжалваеми що се отнася до постановленията за привличане в качеството на обвиняем и на отказите да се образува наказателно производство. Спец-правосъдието отново е предвидено за закриване. Отличителното е, че от широката малко коалиция си поставят за цел предсрочното освобождаване на настоящия главен прокурор и прекратяване мандата на ВСС. Безспорно едно такова действие би било повече от полезно, но и тук, подобно на Демократична България, не е предвиден легитимен способ това да бъде постигнато, а такъв е възможен при по-задълбочено изследване. В по-дългосрочен план отново ВСС следва да бъде преформатиран като да се засили съдийското самоуправление и повиши отчетността на

[8] Виж тук: https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/163823

прокуратурата. Пролетната програма[9] на ИБГНИ е ревизирана и надградена чрез по-детайлно представяне на концептуалните предложения[10]. Започва с конституционна ревизия, чиито задачи са премахване на института на Великото Народно събрание и мащабна съдебна реформа чрез разделение управлението въпросите на съдилищата от това на Прокуратурата. И тези политически претенденти обаче „боледуват" от особената болест твърде многото обещания в бъдеще време без ясно изразени средства как. Лесно е да обещаеш борба с корупцията и бързо и ефективно наказателно производство, но да споменеш само изменение на нарочния кодекс не е достатъчно.

3.7 Продължаваме промяната

В навечерието на изборите за 47-ми Парламент се появи нов антисистемен „играч", който се ползва, според предизборната социология, със завидно доверие. От ПП си поставят три основни цели в областта на съдебната власт: „Правова държава, в която съдът е независим и се ползва с обществено доверие", „Правова държава, в която прокуратурата изпълнява ефективно функциите си да привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпления, и се отчита пред обществото за своите действия" както и ревизия и подобряване на системите за въвеждане на електронно правосъдие[11]. Очевидно правният им екип добре е идентифицирал проблемите и извел желаните цели. Средствата за постигане на това обаче не са далеч толкова категорични.

Относно устройствените за съда въпроси:

Трансформиране на ВСС във временно действащ орган и смяна на кадровия му състав. Конституционни промени за смяна на структурата и начина на излъчване на състава на ВСС в съответствие с изискванията на Венецианската комисия. Безспорно прави добро впечатление, когато крупни начинания в областта на правосъдието се обвързват с конкретни правни стандарти. Преформатирането на съдебния съвет обаче изцяло дублира идеята на Демократична България, без обаче да ползва положителните черти от техния законопроект и без конкретния способ за постигане на тази цел. Авторство върху законопроект не се признава и защитава, но е видно, че този подход е прескочил в програмата на ПП от друго място без техен принос. Дотук се изчерпва конкретиката на тази партия по темата. Оттам насетне следват обещания без яснота как ще бъдат изпълнени и без срок за това. Иначе звучат обещаващо

[9] Достъпна тук: https://izpravise.bg/70-merki/
[10] Платформата на ИБГНИ виж тук: https://izpravise.bg/programa-2021-2025/
[11] Програмата на Продължаваме промяната виж тук: https://promeni.bg/wp-content/uploads/2021/10/programa_prodlzhavame-promyanata.pdf

добре: „Ревизиране на критериите и процедурите за атестация и за провеждането на конкурсите за подбор, така че изборът и повишаването на съдии и прокурори в длъжност да се извършват въз основа на професионалните им качества.” Прагматично разсъждаващият избирател би се попитал – какво ще промените в процедурата за назначаване и оценка са съдиите? И няма да получи отговор. В този изброителен маниер са поставени висшето юридическо образование, неравномерната натовареност на съдиите и т.н.

Относно организацията на Прокуратурата:

Тук програмата на ПП е по-задълбочена като отново разпознаваемите за обществото проблеми не са пропуснати – закриване на специализираното правосъдие, реорганизация на КПКОНПИ, обжалване на актовете на прокуратурата пред съд в случай на отказ на прокуратурата да образува досъдебно производство за извършено престъпление. Тези предизборни тезиси очевидно сближават ПП с ДБ и ИБГНИ. Въпрос на политически умения е да видим ще намерят ли пролуки за общи парламентарни действия в тази посока.

Прави впечатление обаче и наличието на друга предизборна болест, характерна за предизборната българска обстановка. Обещания големи, но неподредени във времето и пространството. Ето едно такова: „Преосмисляне на фигурата на главния прокурор чрез конституционни промени. Провеждане на експертен дебат за премахване на концентрацията на надзора за законност от ръцете на главния прокурор, алтернативно за премахване на фигурата на главния прокурор.” Нищо по-хубаво от това за запознатия с проблемите на съдебната власт в България, но и нищо по-тревожно. При подобен размах е добре да бъде уточнено отчитат ли от ПП практиката на Конституционния съд относно предишни изменения на КРБ, ще се стига ли в този случай до Велико Народно събрание, постижимо и благоприятно ли е това в настоящата ситуация и редица такива въпроси. От тази партия определено са бързали при разписването на манифеста си. Повод за това твърдение дава едно такова съждение: „Въвеждане на реална отчетност и възможност за изслушване на прокуратурата относно нейната ефективност.” Очевидно Основният закон познава изслушването на Главния прокурор пред НС за дейността на прокуратурата по реда на чл. 84, т. 16 от КРБ, но изслушване на самата прокуратура е немислимо действие. А вече понавлезлият в тематиката и помнещ летните гастроли на Гешев до Народното събрание би следвало да помни и проблемите по тези изслушвания – те страдат от липса на конкретика, а оттам и на ефект.

4. Заключение

Духът на парламентаризма, макар и недодялано, намери своите естествени очертания в мандатите на 45-ото и 46-ото Народно събрание. На първо място – аргументираният дебат по

съществените за живота на българската държава теми се завърна – проблемите с корупцията в управлението и станалите далеч по изразителни и наложителни реформи в съдебната власт. Основната тема – за справедливостта, тоест и за организацията на съда и прокуратурата, бе на дневен ред. Второ по реда си е възстановяването на естественото състояние на баланса между отделните власти и отчетност на министрите пред обществото чрез парламентарния контрол.

И като че ли и най-същественото е наяве – появиха се задълбочени законопроекти, изготвени предимно от Демократична България, по отбягвани болежки като – изменения на Конституцията, статута на КПКОНПИ, организацията на Висшия съдебен съвет, при това съобразени с международните препоръки към страната. В рамките на 45-ото НС станахме свидетели и на някои слаби разрешения като наглед смелото решение, известно като „мораториум", целящо да предотврати раздаването на постове, концесии, държавна собственост и пари от последните дни на правителството Борисов 3. То получи и съответната санкция от Конституционния съд. Процедурализмът изисква и законосъобразност на действията. И двете последователни „кратки" народни събрания не инициираха преговори за стартиране на процедура за избор на нови инспектори в Инспектората към Висшия съдебен съвет – знак, който можеше да покаже, че важните за държавността теми могат да заемат ариергарда на политическите действия.

Съдебната власт и главният прокурор

Предложението на Демократична България да бъде задължен главният прокурор да се явява на изслушване в НС на всеки три месеца получи обезвреждане от ДПС като към това задължение отново неправилно бяха пришити и двамата председатели на Върховните съдилища. Именно в този еднакъв статус между съдии и прокурори се коренят несполуките на десетилетния преход на обществото ни. За да е ясно – какъв отчет да даде един председател на ВКС като нито решава делата на долните съдилища, нито им дава указания, нито им изземва преписките, всичко което има право да прави ГП. И точно тук пролича отново познатата тройна коалиция между ГЕРБ, БСП и ДПС. Ако трябва да се съставя правителство на подчиняването на съда и вихрещата се корупция тези три партии са доказали, че имат „експерти" и неограничен ресурс.

Спорът за отчетността на главния прокурор се пренесе и сред по-чувствителните догматици по наказателен процес. Те веднага отпочнаха дебат провеждал ли главният прокурор наказателната политики на държавата или бил длъжен да се отчита само за приложението на закона. Като съберем активността на прокуратурата по избори, КТБ аферата и пасивността ѝ по Осемте джуджета, премиерските чекмеджета и други подобни ще видим, че главният

прокурор води сериозна политика или направо икономическата политика на страната – отглежда и назначава за успешни икономически първенци приближени до властта лица. Инициативата за периодична отчетност на ГП, приета като нормативно решение в ПОДНС, към настоящия момент е атакувана в КС от самия ГП, въпреки настояването именно на предишния ГП Сотир Цацаров тя да намери приложение именно в Правилника за организацията и дейността на Народното събрание (ПОДНС).

Законодателният процес

Особено внимание заслужава поведението на парламентарната група на Демократична България. Предложеният от тази формация конституционен законопроект и доразвиващите концепцията съпътстващи промени в Закона за съдебната власт и Закона за КПКОНПИ показват търсенето и предлагането на съществени разрешения за реорганизацията на съда, прокуратурата и действителната борба с корупцията. Този законодателен подход съвпада с маниера на Христо Иванов от 2014-2015 г., когато той и екипът му представиха Стратегия за съдебна реформа, конституционен проект, обвързан и с промени на устройствения за съдебната власт закон.

Разбира се и на ДБ не ѝ липсват самодейни белези като този за намаляване на законната лихва. При изрядни правила за кредитиране и принудително събиране на дълговете лихвата е най-малкият проблем. В тази светлина бъдещ закон за личния фалит е неизбежно решение. Такъв бе предложен от някогашния Реформаторски блок и по-добре от ДБ да се върнат към него отколкото да се заиграват с обезвреждането на доказано работещи институти.

Политическият живот в страната показва неспособност да излъчи трайно редовно правителство. Дебатът, вместо да бъде поставен върху важни и неотложни въпроси, над чието решение да вземат превес аргументите, потъна в лични нападки. Опит за връщане към важния дневен ред би бил парламентарно представени партии да бяха положили повече усилия в развитие на конкретни законопроекти в рамките на 46-ото НС, за да бъдат те едно развито добро наследство за предстоящия 47-ми Парламент. На този етап за отминалите две събрания същественото бе следното:

ГЕРБ

няма нито един законопроект, весен в 46-то Народно събрание в изпълнение на предизборните им обещания в областта на съдебната власт.

БСП не отстъпват на ГЕРБ по пасивност в тази сфера – при скромните им амбиции в предизборните ангажименти, сведени до преповтаряне на познатите проблеми със статуса на

главния прокурор и Антикорупционната комисия (КПКОНПИ), но лишени от дълбочина, то и сега не са положили усилия да развият конкретни законопроекти. БСП стана повод и за проваляне на конкретно заседание на Правната комисия, последното възможно такова, в което в срок да бъде закрито специализираното правосъдие.

ДПС бяха лаконични в предизборното позициониране: „Върховенство на закона – гарантиране правата и свободите на всеки български гражданин, независимост на властите, свобода на информацията и медиите, пълен синхрон със законодателството на ЕС". И са последователни - при нулева конкретика в надпреварата демонстрират и нулева законодателна деятелност - нито един законопроект изобщо, не само в сферата на правосъдието, в две поредни НС.

Бихте се запитали къде се позиционират **Има такъв народ** в тази картинка ли? Точно до ДПС – нито един законопроект в нито една област в рамките на 45-ото НС. През 46-ото НС от ИТН предложиха ЗИД на КРБ с една единствена точка – отпадане на двойното гражданство като изискване за народен представител и министър, което бе изцяло популистки ход в контекста на двойното гражданство на служебни министър Петков. Като изключим съвместната инициатива на ИБГНИ, ДБ и ИТН за връщане на Бюрото по защита при Министерство на правосъдието от ИТН не предложиха нищо впечатляващо нито по обем, нито по съдържание. Как това съвпада с желанието им за управление и то реформистко такова не сме в състояние да обясним на читателя. И ако за ДПС поведението им е разбираемо, то при заявено управленско желание да нямаш воля да развиеш властовите си амбиции чрез конкретни политики, остава необяснимо.

ИБГНИ

Дончева, Манолова и Хаджигенов заявиха в предизборната си платформа няколко приоритета в областта на правосъдието – ограничаване безконтролната власт на главния прокурор, прозрачно кариерно развитие и атестация на съдиите и прокурорите, ограничаване на политическата намеса в съдебната власт чрез законови и конституционни изменения, включително закриване на специализираните съдилища и прокуратура.

На този етап идеите им намират проявление в няколко законопроекта, с които се предлага:

- ликвидиране на Бюрото по защита на свидетелите при главния прокурор чрез обособяването му като звено при Министерство на правосъдието;
- някои дребни, но улесняващи работниците и работодателите, а оттам и юристите предложения в Кодекса на труда, проект на Закон за несъстоятелността на физическите лица, известен като уредба на личния фалит;

Демократична България застъпиха в предизборната си програма най-детайлно реформаторските идеи относно съдебната власт чрез излагане на редица краткосрочни и дългосрочни решения с оглед възможността както за ревизия на Конституцията така и при невъзможност за събиране на конституционно парламентарно мнозинство. Обещаното политически е проектно реализирано чрез:

- Законопроект за изменение на Закона за съдебната власт в няколко направления – закриване на специализираното правосъдие, изолиране на политическото влияние в съдийската колегия на съдебния съвет, прекратяване на кариерната зависимост на съдиите и прокурорите чрез заобикаляне на конкурсното начало и неоправдано дългото командироване;
- Законопроект за изменение на Закона за съдебната власт с цел промяна в организацията на ВСС и прекратяване правомощията на осмия състав на съдебния съвет;
- Подобно на ИБГНИ и визията на Демократична България е за прехвърляне на Бюрото по защита като специализиран отдел към ГД "Охрана" при Министерство на правосъдието, за разлика обаче от проекта на ИБГНИ от ДБ са навлезли в още повече детайли.

За да се върне духът на парламентаризма не е нужна надпревара по популистки теми или кой колко законопроекта ще внесе в НС. Редно е да се помисли какво заслужава подкрепа и кое пълно и аргументирано отхвърляне, за да успее следващото НС да извърши микрореформи с положителен знак там, където е трудно да събере мнозинство. И да помисли за неотложните реформи в областта на правосъдието, които изискват висока политическа ловкост и добра коалиционна култура. Повече от необходима е висока коалиционна култура в парламента по базисни реформаторски въпроси, тъй като те са изпълними само при високи надпартийни мнозинства, един вид да се научат да броят заедно до 180, колкото са минимално изискуемите мнозинства за ревизия на Основния закон. Добре знаем, че политическите отношения се консумират най-малкото охладени, положени на няколко страници, за да няма отмятане, за да не се чувстват предадени българските граждани и дори твърдите ядра поддръжници на политическите партии, подкрепящи бъдещата власт.